

Startnotitie duurzame opvang vluchtelingen

Inleiding

In de afgelopen jaren veranderde het aantal asielzoekers steeds. In jaren dat de aantallen terugliepen, is landelijk het beleid gevoerd om de opvanglocaties af te schalen zodra de piek afnam. Door de sterk gestegen instroom van de afgelopen jaren zijn er te weinig opvanglocaties beschikbaar. Het Rijk wil nu voor een langere periode, minimaal 5 jaar, locaties beschikbaar maken. Deze locaties kunnen - naast woonruimte/opvang voor vluchtelingen - ook ruimte bieden aan andere doelgroepen.

Op dit moment bieden gemeenten onvoldoende locaties op vrijwillige basis aan. Met het wetsvoorstel voor de 'Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen' (bekend onder de naam de Spreidingswet) hoopt het Rijk de opvangplekken evenwichtiger te verdelen over het land.

Waddinxveen is al sinds jaar en dag een betrokken gemeente met een sociaal hart. Waddinxveen loopt niet weg voor verantwoordelijkheden voor een veilig thuis voor iedereen. Daarbij wil zij - met de andere gemeenten in de regio - haar ogen niet sluiten voor groeiende tekort aan opvangplekken in Nederland.

Daarom heeft de gemeenteraad op 19 april 2023 besloten om mee te doen met een regionale invulling van duurzame opvang van asielzoekers door de 18 gemeentes in de Veiligheidsregio Hollands Midden (voortuitlopend op de 'spreidingswet'). Met als doel om op tijd te kunnen voldoen aan onze toekomstige wettelijke taak. Daarbij heeft de gemeenteraad met een motie specifieke aandacht gevraagd voor financiering van de kosten die niet aan de opvanglocatie gebonden zijn, het meenemen van andere doelgroepen in de aanpak en het duidelijk omschrijven van participatie in de startnotitie.

Deze startnotitie beschrijft de aanleiding, doelstelling, context, uitgangspunten en randvoorwaarden, een aanpak en planning van duurzame opvang van asielzoekers binnen de gemeente Waddinxveen. Het doel van deze startnotitie is om de gemeenteraad te betrekken bij de aanpak en verdere uitwerking. Hierbij is de motie en de bespreking van dit onderwerp in de raadsvergadering op 19 april 2023 meegenomen.

Aanleiding

Het aantal plekken van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) is niet voldoende om de hoeveelheid asielzoekers die er nu is op te vangen. De verwachting is dat dit aantal nog verder zal stijgen. Het COA heeft dringend behoefte aan extra reguliere opvangplekken voor asielzoekers. Op dit moment is er nog steeds sprake van een schrijnende situatie in de migratieketen, met name in Ter Apel. Er is landelijk onvoldoende doorstroom waardoor de hele keten vastloopt. De instroom is groot en kan nauwelijks meer worden opgevangen. Er zijn onvoldoende (nood)opvangplekken om mensen onder te brengen. Door een landelijk tekort aan sociale huurwoningen is er ook onvoldoende doorstroom van statushouders. De achterstand in de taakstelling huisvesting vergunninghouders is inmiddels opgelopen tot 16.000. In Waddinxveen is op dit moment geen sprake van een achterstand in de huisvesting van vergunninghouders.

Maatregelen in de keten zijn nodig om tot een duurzame oplossing te komen. Eind augustus 2022 is daarom een akkoord gesloten tussen het Rijk, de VNG, het IPO en het Veiligheidsberaad om te komen tot deze duurzame oplossing. De 'spreidingswet' die voorligt bij de Tweede Kamer is een van de uitwerkingen van dit akkoord. Naast een taakstelling voor statushouders zal deze wet ook een taakstelling voor asielzoekers aan gemeenten op te leggen.

Vooruitlopend op deze wet hebben de burgemeesters en de wethouders Wonen van de 18 gemeenten in het gebied van de Veiligheidsregio Hollands Midden afspraken gemaakt. Zij willen komen tot een regionale invulling van duurzame asielopvang (minimaal 5 jaar) van - in eerste instantie - 2200 asielzoekers.

Doel en resultaat

Daarom wil de gemeente Waddinxveen – als maatschappelijk betrokken gemeente - een belangrijke bijdrage leveren aan deze afspraken met de duurzame en toekomstbestendige opvang van asielzoekers.

Zij wil woonruimte/opvangvoorzieningen voor 100-150 asielzoekers (exclusief vergunninghouders) realiseren binnen de gemeente Waddinxveen. Dit gebeurt in lijn en afstemming met de gemeenten binnen de regio Midden-Holland en Holland-Rijnland. Daarbij kijken wij naar een mogelijke combinatie met woonruimte voor andere doelgroepen die met spoed (tijdelijke) huisvesting nodig hebben. Hierbij houden wij nadrukkelijk rekening met de doelgroepen uit de Notitie Tijdelijke Huisvesting (deze volgt later dit jaar).

In het eindvoorstel geven wij aan welke locatie(s) geschikt zijn, hoeveel asielzoekers en andere doelgroepen we hier kunnen huisvesten en hoe de financiering geregeld is. In de tussentijd leggen we het wegingskader van de selectiecriteria voor de locaties aan het college en de raad voor. Inwoners en ondernemers krijgen de mogelijkheid om locaties aan te dragen.

We kiezen bewust voor een gefaseerde aanpak waarbij de afstemming binnen de regio en het betrekken van inwoners en de gemeenteraad een belangrijke rol speelt.

Context en aandachtspunten

Bij de opvang van asielzoekers moeten we verschillende belangen (inwoners, ondernemers, gemeente en asielzoekers) goed afwegen. Dit is belangrijk voor het draagvlak op lange termijn en een goede integratie van de asielzoekers.

De komst van een opvanglocatie voor asielzoekers in Waddinxveen is niet nieuw. Al in een eerdere opvangcrisis heeft Waddinxveen een asielzoekerscentrum (AZC) gehuisvest. Ook in de Oekraïne crisis bieden de gemeente en haar inwoners Oekraïense vluchtelingen vanaf dag één een veilig thuis. De inzet en betrokkenheid van de lokale gemeenschap is groot.

Van deze eerdere opvang hebben we geleerd dat het huisvesten van een aanzienlijk aantal asielzoekers/vluchtelingen de nodige druk geeft. Bijvoorbeeld in het ruimtelijk domein. Door de sterke groei van Waddinxveen in de afgelopen jaren en de voorspellingen van groei de komende jaren, is de beschikbare ruimte voor een groot deel al benut of bestemd voor woningbouw. Een opvanglocatie met een capaciteit van 100-150 plaatsen is daarmee niet vanzelfsprekend makkelijk gevonden.

Ook op het gebied van maatschappelijke voorzieningen is de impact groot. In de komende periode doen we daarom – naast het vinden van een geschikte locatie – onderzoek naar de impact op deze voorzieningen en/of het gebruiken van voorzieningen op andere locaties in de regio.

Daarnaast is in andere gemeenten de ervaring dat het mengen van doelgroepen in een grootschalige opvang weinig draagvlak heeft van de andere groepen die op zoek zijn naar huisvesting. Ook partijen in de opvangketen (onder andere Vluchtelingenwerk Nederland) pleiten al jaren voor kleinschalige opvang voor asielzoekers omdat dit de toekomstige integratie bevordert. Waddinxveen houdt rekening met de ervaring die is opgedaan.

Wettelijke kaders, afspraken en beleid

Dit project houdt rekening met zowel landelijke afspraken, (voorgenomen) wet- en regelgeving, regionale afspraken als lokale wet- en regelgeving. Ook sluit het project aan bij de uitgangspunten, kaders en randvoorwaarden die het COA stelt aan de opvang van asielzoekers.

- Collegeprogramma 2022-2026 'Thuis in Waddinxveen'
- Het wetsvoorstel voor de 'Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen'
- Afspraken binnen de Provinciale Regie Tafel (PRT)

- Uitwerking afspraken PRT en Veiligheidsregio Hollands Midden voor regio Midden-Holland en Holland-Rijnland
- Gemeentewet
- Omgevingswet en bestemmingsplannen
- Woonzorgvisie en uitvoeringsprogramma
- De huisvestingsverordening
- Notitie tijdelijke huisvesting
- Visie op de groei van Waddinxveen (in ontwikkeling)
- Visie op maatschappelijke voorzieningen (in ontwikkeling)
- Wet COA

Uitgangspunten en randvoorwaarden

Bij een onderzoek naar geschikte locaties nemen we een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden in acht. Hierin is de input van de ingediende motie van 19 april 2023 meegenomen.

1. Tijdelijke huisvesting creëren voor verschillende doelgroepen; asielzoekers, statushouders die wachten op een woning, arbeidsmigranten, Oekraïense vluchtelingen, starters, mensen die meteen huisvesting nodig hebben maar niet in aanmerking komen voor een urgentieverklaring (spoedzoekers). Deze doelgroepen zijn in lijn met de huisvestingsverordening en de notitie tijdelijke huisvesting (verwacht later dit jaar).
2. Locatie of locaties moeten passen in de Omgevingsvisie, aansluiten op de visie op de groei van Waddinxveen en de visie op maatschappelijke voorzieningen.
3. Voldoende maatschappelijk draagvlak hebben
4. Openbaar vervoer dichtbij in lijn met de toekomstvisie op de woningbouw tot en met 2050.
5. Locatie eisen vanuit het COA
6. Regie door het COA
7. Financiering vanuit COA, Rijk of Provincie
8. Locaties waar het woningbouwprogramma vastligt worden niet beschouwd

Strategie

Waddinxveen is al jaren een betrokken gemeente met een sociaal hart. De gemeente vindt het belangrijk haar verantwoordelijkheid te blijven nemen voor een veilig thuis voor iedereen. Daarbij wil zij – met de andere gemeenten in de regio – haar ogen niet sluiten voor het toenemende tekort aan opvangplekken in Nederland.

Ook ziet de gemeente dat een aantal andere groepen in de samenleving moeilijk aan (tijdelijke) huisvesting kan komen. Dit zijn bijvoorbeeld Waddinxveense spoedzoekers die niet in aanmerking komen voor urgentie, arbeidsmigranten, jongeren en ouderen.

Om te komen tot een locatie/locaties die op draagvlak kunnen rekenen, vragen we inwoners en ondernemers locaties aan te leveren die voldoen aan de gestelde criteria (zie kopje locatie(s) verderop in deze notitie). Ook de gemeente zoekt, in samenspraak met het COA, naar geschikte locaties. Dit levert een 'longlist' op van alle locaties die aan de locatiecriteriën voldoen.

Vervolgens stellen we een wegingskader op, op basis van de vooraf opgestelde criteria in deze notitie. Het wegingskader geeft een weging in punten aan alle individuele locatiecriteriën op basis van het belang dat we hechten aan een bepaald criterium. Ter illustratie: geschiktheid voor meerdere doelgroepen krijgt bijvoorbeeld meer punten dan nabijheid tot voorzieningen.

Dit wegingskader wordt ter beoordeling voorgelegd aan het college en de raad.

Na vaststelling van het wegingskader door het college en de raad, scoort de projectgroep in overleg met het COA alle locaties aan de hand van dit kader. Hieruit volgt een geschikte locatie of locaties.

Op basis van de uitkomst van de weging stellen we een notitie op met het definitieve locatievoorstel. Dit leggen we weer voor aan het college en de raad.

Doelgroepen

Het is de bedoeling om bij de selectie en ontwikkeling van een locatie of locaties rekening te houden met de verschillende doelgroepen in de gemeente die op zoek zijn naar (tijdelijke) huisvesting. Dit stelt nadere eisen aan de locatie(s) en het type woning(en).

Locatie(s)

De locatie of locaties die we gaan ontwikkelen, moeten voldoen aan een aantal voorwaarden:

- Eisen vanuit het COA:
 - o Leegstaand vastgoed van 1500 tot 4500 m2 bruto vloeroppervlak, voor 100 -250 plaatsen. De eigenaar exploiteert de locatie en maakt die geschikt als aanvullende opvanglocatie. Of de locatie ligt in de nabijheid (ongeveer 7 km) van een bestaand azc, van waaruit aansturing kan plaatsvinden.
 - o Terreinen groter dan 3 hectare die gemakkelijk zijn aan te sluiten op water, elektriciteit en riolering (bij voorkeur bouwrijpe grond).
 - o Vastgoed onder de 100 plaatsen: alleen waar we direct, zonder werkzaamheden, asielzoekers veilig en leefbaar kunnen huisvesten (bijvoorbeeld hotels en vakantieparken).
 - o Voor een locatie geldt een minimale looptijd van een half jaar.
- Eigen criteria, ook in verband met het combineren van doelgroepen:
 - o Geschikt voor meerdere doelgroepen
 - o Dichtbij voorzieningen
 - o Beschikbaarheid van openbaar vervoer
 - o Bij voorkeur herontwikkelbare kantoorpanden
 - o Of kavels geschikt voor bebouwing binnen de bebouwde kom met flexibele woningen die gemakkelijk kunnen worden verplaatst
 - o Minimale looptijd 5 jaar

Uitruil in de regio

In de regionale afspraken, gemaakt in het Provinciale Regie Tafel (PRT), heeft men bewust de mogelijkheid opgenomen om doelgroepen uit te ruilen tussen gemeenten. In de regio Midden-Holland zien we dat al locaties zijn ontwikkeld met het openen van specifieke alleenstaande minderjarige vreemdeling (AMV) locaties in Bodegraven-Reeuwijk en Krimpenerwaard en een groot AZC in Gouda.

In de regio voeren we voortdurend gesprekken om tot een goede verdeling van de totale opgave (statushouders, Oekraïense vluchtelingen en asielzoekers) te komen. Als regio moeten we immers voldoen aan de (verwachte) taakstelling.

Financiering

Alle kosten verbonden aan de ontwikkeling en exploitatie van een locatie draagt het COA.

De provincie Zuid-Holland stelt budget beschikbaar voor het opstellen en uitwerken van een plan van aanpak. Ook kan de provincie ondersteunen door het beschikbaar stellen van project medewerkers met kennis van locatie ontwikkeling (zie e-mail Commissaris van de Koning provincie Zuid-Holland van 4 april 2023).

Over de kosten die niet gebonden zijn aan een locatie, worden door gemeenten afspraken gemaakt met het Rijk (zie Q&A raadsbijeenkomst duurzame huisvesting vluchtelingen van 6 en 13 april 2023).

Financiering is ook een onderwerp van gesprek binnen de regio. De gemeenten in de regio Midden-Holland trekken hier, waar mogelijk, samen op.

Rol van de gemeenteraad

Het vaststellen van deze startnotitie geeft de Raad de mogelijkheid inhoudelijk te sturen op het proces, de uitgangspunten en criteria, de doelgroepen en de participatie opzet.

Ook de vervolgstappen zoals het wegingskader voor locaties, de locatiekeuze op basis van dit kader en de plannen voor de ontwikkeling van de locatie inclusief financiering zullen ter besluitvorming worden voorgelegd aan de gemeenteraad.

Rol van de samenleving

Inwoners, ondernemers en de raad betrekken we actief bij de inventarisatie van locaties. De eerste stap is het uitzetten van de vraag naar geschikte locaties via Waddsup. Deze locaties moeten voldoen aan de locatiecriteriën in deze notitie. Voorafgaand aan deze uitvraag en gedurende het hele traject communiceren we dit uiteraard breed via verschillende media. Inwoners en ondernemers kunnen naast Waddsup ook via e-mail of aan de balie in het gemeentehuis hun suggesties indienen.

De totale lijst van locaties (via inwoners/ondernemers, de gemeente, COA en Provincie) zal vervolgens via het wegingskader dat is vastgesteld door de raad worden gescoord. Hieruit volgen de meest geschikte locatie of locaties.

Na de gewogen selectie van de juiste locatie(s), houden we in de betreffende wijk of wijken, informatiebijeenkomsten. Tijdens deze avonden beantwoorden we vragen en kunnen zorgen worden gedeeld.

Aanpak en planning

Aanpak

We kiezen voor een gefaseerde aanpak waarbij afstemming binnen de regio en betrekken van inwoners en de gemeenteraad een belangrijke rol speelt.

Het eindproduct van de eerste fase van onderzoek en locatieselectie (fase 1 en 2) is een gedragen notitie met de geschikte locatie(s), de beoogde doelgroepen, het aantal plaatsen en de financiering.

- Fase 1: Principe besluit vestiging locatie duurzame opvang asielzoekers en vaststellen kaders, randvoorwaarden, selectiecriteria en aanpak (stap 1, zie onderstaand).
- Fase 2: Zoeken geschikte locaties, betrekken inwoners, opstellen wegingskader en locatiekeuze (stap 2 t/m 6).
- Fase 3: Realisatie van de beoogde locatie; ver-/bebouwing, faciliteiten etc. (nog niet in planning opgenomen).
- Fase 4: Exploitatie; eerste bewoners kunnen geplaatst worden en locatie(s) zijn operationeel (nog niet in planning).

Planning

Stappen	Wat?	Deadline	Wie?
Stap 1	Startnotitie vaststellen gemeenteraad	21 juni	Raad
Stap 2	Selecteren mogelijke locaties o.b.v. criteria	Jul/Aug	Projectgroep
Stap 3	Uitvraag bij inwoners en ondernemers voor mogelijke locaties	Jul/Aug	Inwoners/gemeente
Stap 4	Opstellen wegingskader en voorleggen aan college en raad	Okt/Nov	B&W/Raad
Stap 5	Opstellen notitie definitieve locatie(s) inclusief financiële aspecten	Dec	Projectgroep/wethouder
Stap 6	Notitie definitieve locaties voorleggen aan college en raad	Jan/Feb	B&W/Raad

- ★ De bovenstaande planning is indicatief. In het licht van recente ontwikkelingen, is een nieuwe asielcrisis niet uit te sluiten. Mocht deze zich aandienen, dan bekijken we deze planning opnieuw.

Communicatie

Tijdens het traject communiceren we proactief met betrokkenen. We denken na over de momenten die van belang zijn voor inwoners, raad en andere betrokken partijen.

Als gemeente willen we een betrouwbare overheid zijn. Dit doen we niet alleen, we laten dit ook merken in onze communicatie. We zijn open en transparant waar dat kan. We doen dit door eerlijk te communiceren over de mogelijkheden én de onmogelijkheden, we vertellen waar we wel én waar we geen invloed op hebben. We zijn bereikbaar voor vragen en opmerkingen.

We communiceren niet vanuit een gemeentehuis ver weg, maar daar waar mogelijk kiezen we voor het gesprek dichtbij. Hierbij houden we rekening met een inclusieve benadering. Iedereen moet over dit vraagstuk mee kunnen denken. Onze communicatie is in begrijpelijke taal.

Risico's

Voor dit project zijn de volgende risico's geïdentificeerd:

1. Onvoorspelbaarheid van de instroom van asielzoekers en het snel beschikbaar komen van voldoende opvangplekken
2. Onvoldoende geschikte locaties binnen de bebouwde kom
3. Weinig draagvlak voor opvang vluchtelingen in de gemeenschap
4. Weinig draagvlak vanuit andere doelgroepen om op dezelfde locatie te wonen als asielzoekers
5. Geen dekkende financiering van de kosten

Op dit moment is nog niet in te schatten of en wanneer deze risico's zich voordoen. Binnen het project zullen tijdig beheersmaatregelen worden opgesteld om bovenstaande risico's waar mogelijk af te dekken.